

מתני'¹ העולה קדשי קדשים שחיתתה בצפון וקיבול דמה בכלי שרת בצפון ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט וניתוח וכליל לאשים:

גמ' עולה מ"ט תני ליה קדשי קדשים משום דלא כתיב בה (לה) קדשי קדשים היא:

ודמה טעון שתי מתנות: היכי עביד אמר רב נותן וחוזר ונותן ושמואל אמר מתנה אחת כמין גמא נותן כתנאי יכול יזרקנו זריקה אחת ת"ל סביב אי סביב יכול יקיפנו כחוט ת"ל וזרקו הא כיצד כמין גמא (ודמה טעון) שתי מתנות שהן ארבע ר' ישמעאל אומר נאמר כאן סביב ונאמר להלן (ויקרא ח, טו) סביב מה להלן פיסוק וארבע מתנות אף כאן פיסוק וארבע מתנות אי מה להלן ארבע מתנות על ארבע קרנות אף כאן ארבע מתנות על ארבע קרנות אמרת עולה טעונה יסוד וקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד מ"ט אמר ר' אלעזר לפי שלא היתה בחלקו של טורף דאמר רב שמואל בר רב יצחק מזבחה אוכל בחלקו של יהודה אמה

1רש"י

מתני' העולה קדשי קדשים: היא ליפסל ביוצא ובטבול יום ובמחוסר כפורים ומועלין בה: **שתי מתנות:** בקרן מזרחית צפונית ובקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון והכי תנן במסכת תמיד (דף ל:): בא לו לקרן מזרחית צפונית נותן מזרחית צפונית מערבית דרומית נותן מערבית דרומית וטעמא משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד כדאמרינן בשמעתין ועולה טעונה תורת מתן דמה כנגד היסוד וכדריבין לעיל (זבחים דף נא.). מק"ו משירי חטאת הילכך בעי [הנך] תרתי דאמרן: **שתי מתנות שהן ד:** בעינן כדי שיהא מתן הדם בד' רוחות המזבחה והא לא משכחת לה אלא בשתי קרנות העומדות באלכסונה של זו דאי בשתיים שברוח אחת לא הוי דם אלא בג' רוחות של מזבחה ולא קרינן ביה סביב: **שהן ארבע:** בגמ' מפרש היכי עביד:

גמ' מאי טעמא תני בה קדשי קדשים: מאי דלא תני גבי חטאות ואשמות דהווי נמי קדשי קדשים: ומשני **משום דלא כתיב בה:** איצטריך לאשמועינן דאפ"ה קדשי קדשים היא דהא כולה לגבוה ואין לך קדשי קדשים כזה ובקדשים קלים גופייהו מאי דאזיל מינייהו לגבוה קדשי קדשים הוא כדתנן לקמן בפ' התדיר (זבחים דף פט.) מעשר קודם לעופות מפני שהוא מין זבח ויש בו קדשי קדשים דמו ואימוריו:

היכי עביד: דנעשים השתים שהן ארבע: **נותן וחוזר ונותן:** זורק מן הכלי ולמזבחה ברוח זו של קרן וכן ברוח השניה של קרן וכן לקרן שכנגדה באלכסון ונמצא מן הדם לד' רוחות של מזבחה מתנה לכל רוח: **כמין גמא:** זורק נגד הפינה מן הכלי והדם מתפשט לשתי רוחות הפינה והרי הוא כמין גאם אות יונית עשויה ככף פשוטה: **וזרקו את הדם על המזבחה סביב:** בעולה כתיב וכן כתיב בשלמים ואשם: **ת"ל וזרקו:** ואין זריקה אלא מרחוק ובחוט אי אפשר להקיף אלא באצבע ובנגיעה: **ודמה טעון כו':** כמין גמא ובשתי קרנות שבאלכסון דאיכא סביב לארבע רוחות המזבחה ובזריקה: **ונאמר להלן סביב:** בחטאות המלואין בצו את אהרן: **מה להלן פיסוק ד' מתנות:** ד' נפסקות זו מזו דהא על ארבע קרנות נותן: **אף כאן:** אע"פ שבשתי קרנות פיסוק בעינן והיינו כדרב נותן וחוזר ונותן: **עולה טעונה יסוד:** תחילת מתנותיה צריכה נגד היסוד שיהא יסוד המזבחה תחת מקום מתנה ומקל וחומר אייתינה לעיל בפירקין (זבחים דף נא.): **לא היה לה יסוד:** לקמיה מפרש היכי דמי הילכך בקרן מזרחית צפונית היה מתחיל: **מאי טעם:** לא היה לה יסוד: **טורף:** בנימין דכתיב ביה זאב יטרף (בראשית מ"ט: כ"ז) שנתבא יעקב עליו בבקר יאכל עד (שם) באחסנתיה תיתבני מדבחה ואותה הקרן לא היתה בחלקו כדמפרש ואזיל: **דאמר רב שמואל בר רב יצחק מזבחה אוכל בחלקו של יהודה אמה:** אמה במזרחו אמה בדרומו על כל האורך בעובי אמה אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח שכשמגיע לקרן מזרחית צפונית היתה כלה בסמוך לקרן אמה וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום שכשמגיע לקרן דרומית מערבית כלה בסמוך לקרן אמה כדתנן לקמן (זבחים דף נד.) היסוד מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת נמצא יסוד לג' קרנות כזה: (עיי' הצירור בתחלת העמוד הבא)

אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי חמא ברבי חנינא² רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנוטלה שנאמר

נ"ד א

(דברים לג, יב) חופף עליו כל היום לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזכן להקב"ה שנאמר (דברים לג, יב) ובין כתפיו שכן

מיתבי עולת העוף כיצד היתה נעשית היה מולק את ראשה ממול עורפה ומבדיל וממצה דמה על קיר המזבח ואי אמרת לא היה לה יסוד באוירא בעלמא הוא דקא עביד אמר רב נחמן בר יצחק אימר כך התנו אוירא דבנימין קרקע דיהודה

רש"י²

רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה: לדרומו של מזבח שחלקו של יהודה היתה במזרח כדתניא (יומא דף יב.) מה היה בחלקו של יהודה הר הבית (בכניסתו) והלשכות שבו והעזרות עזרת נשים כולה (ועזרת) ושנים ועשרים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל מיקרו עזרות נמצא חלקו של יהודה במזרח המזבח ובצדו [לדרום] והמזבח אוכל בחלקו אמה במזרח מלבד אמה של קרן מזרחית צפונית היתה כולה חלקו של יהודה שהיתה אותה אמה ברחוק מן הקרן אמה והרצועה היתה יוצאה בדרום למזבח ונכנסת בחלקו של בנימין שממקום הדריסה ולמעלה היה חלקו של בנימין אלא שרצועה זו היתה ליהודה באה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מזבח ומזבח אוכל בה אמה והיא אמה שהיא כניסת היסוד ראוי להיות בה כדאמר מר (מדות פרק ג מ"א) עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד כל אורך כותל מזרחי בעובי אמה היה אוכל חלקו של יהודה וכן כותל דרומי לבד אמה סמוך לקרן דרומית מערבית:

נד א

חופף: כמו נזיר חופף ומפספס (שבת דף נ:) דפרוטי"ר דגרנטו"ר בלע"ז כאדם המחשב ודואג:
ומבדיל: בשתי סימנין ולא כחטאת שהיא בסימן אחד ולקמן יליף לה בפרק קדשי קדשים (זבחים דף סה.): **וממצה מדמה:** (ומקיף מחבר כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לב:)) דוחק בית מליקתו לקיר והוא מתמצה ע"י דוחקו בקיר ולקמן אמרינן שעל קרן מזרחית דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד נמצא כשהוא מולקה באויר היא נמלקת והדם נופל לארץ לאיבוד וא"ת נופל על הסובב שהרי למעלה היא נעשית הא קתני התם עשאה למטה מרגליו אפי' אמה אחת כשרה: דלא קפיד אלא אלמעלה מן החוט: **באוירא בעלמא קעביד:** בתמיה: **אימר כך וכו':** ואיכא למימר למעלה מג' דלאו קרקע הוא עשוי כמין בליטה קטנה כנגד אותה הקרן לקבל בה דם עולת העוף שלא יפול לארץ וקיר מזבח מיקרי אבל יסוד לא מיקרי להכשיר הקרן למתן דמים הצריכין לינתן כנגד היסוד שאין יסוד אלא המיוסד בארץ:

מאי לא הוה לה יסוד³ רב אמר בבבין לוי אמר בדמים רב מתרגם באחסנתיה יתבני מדבחה לוי מתרגם באחסנתיה יתבני מקדשא מקום מקודש לדמים תא שמע היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת מאי אוכל נמי בדמים תא שמע המזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים הכא במאי עסקינן מן הצד ת"ש נמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב אימא כנגד אמה יסוד ועל אמה סובב: תא שמע דתני לוי כיצד בונין את המזבח מביאין מלבן שהוא שלשים ושתים על שלשים ושתים וגובהו אמה ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא זפת וממחה ושופך וזה הוא מקום יסוד וחוזר ומביא מלבן שהוא שלשים אמה על שלשים אמה וגובהו חמש אמות ומביא חלוקי אבנים כו' וחוזר ומביא מלבן שהוא כ"ח על כ"ח אמות וגובהו ג' אמות ומביא חלוקי כו' והוא מקום המערכה וחוזר ומביא מלבן שהוא אמה על אמה ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא זפת וקוניא וממחה ושופך וזהו קרן וכן לכל קרן וקרן וכי תימא

3 רש"י

רב אמר בבבין: בקרן דרומית מערבית בנו היסוד אמה באורך הדרום וחדלו להם כל הדרום וכל המזרח עד אמה סמוך לקרן צפונית מזרחית כדאמרן (לקמן) אוכל במזרח אמה ובדרום אמה: **לוי אומר בדמים:** יסוד היה על פני כל המזרח אבל לא נותנין דמים בחלקו של יהודה: **יתבני מדבחה:** בניינא גופיה משמע: **אוכל:** תופס: **במזרח אמה אחת:** ובמקצוע צפונית מזרחית משוך לצד מזרח אמה ולא יותר כמו שציירתי למעלה קשיא ללוי דהא בניינא משמע: **על שלשים ושתים:** קשיא לרב דמשמע ריבוע היה: **מן הצד:** לאו בארבעת רבעין קחשיב אלא מצד צפון היה ל"ב אבל מזרח ודרום לא היה אלא ל"א על ל"א דקרן דרומית מזרחית חסרה לה אמה לדרום ואמה למזרח: **נמצא פורח על אמה יסוד ועל אמה סובב:** ולקמן הוא בפרק קדשי קדשים (זבחים דף סב:) דרמינן מתניתין אהדדי דתנן חדא כבש היה לדרומו של מזבח אורך ל"ב והמזבח ל"ב אורך הרי אורך המזבח והכבש ס"ד וכי מני להו אהדדי תנן הכבש והמזבח ס"ב והא שיתין וארבע הוי תפסין בקרקע העזרה והתם לגבי תפיסת הקרקע קא מני להו ומשנינן נמצא שראש הכבש פורח ועולה על שתי אמות של כניסת היסוד וסובב ונמצא שתי אמות העליונות נבלעות בל"ב של מזבח מדקתני פורח על אמה של יסוד מכלל דאיכא כניסת היסוד לדרום קשיא לרב דאמר דאוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת דקתני ותו לא בבבין קאמר והכבש בדרום הוא ויש תחתיו כניסת יסוד המזבח: **אימא כנגד אמה יסוד:** כנגד מקום שהכניסה ראויה להיות ולא שהיתה שם ומיהו שתי אמות נבלעות לתוך ל"ב של מזבח שהיה נכנס לתוך הפנימי שכנגד בליטה שהיסוד התחיל בה לאכול בה בדרום אמה אחת: **מלבן:** הוא דפוס מרובע עשוי מארבע קרשים וכל אחת ארוכה ל"ב כעין אנשטר"א שעושיין לכירים ורוחב הקרש אמה והוא גובהו של מלבן ממלאו אבנים וסיד זפת וקוניא עד שמשווהו לגובה המלבן: **מפולמות:** לחות: **קוניא:** ניתוך אבר כעין שעושיין לצפוי כלי חרס שקורין פולמי"ר: **וממחה:** אישפרידיי"ר בלע"ז ושופך בתוך המלבן על אבנים ונדבקים יחד על ידי אלו וזה היסוד הראשון ששנינו בו עלה אמה: **וחוזר ומביא כו':** ומושיבו על זה וממלאו נמצאת כניסת אמה זה יסוד בולט אמה זה סובב: **וחוזר ומביא כו':** וזהו סובב על זה היה כהן מהלך כדמפרש ואזיל שהמלבן השלישי שהושיבו על זה קצר ממנו שתי אמות על שתי אמות נמצא האמצעי בולט מתחת העליון אמה בכל צד: **מקום המערכה:** כלומר ראש המזבח: **וחוזר ומביא מלבן של אמה כו':** ומושיבו בזוית המזבח מלמעלה קתני מיהא מלבן התחתון של ל"ב על ל"ב אלמא יסוד בולט בו מד' רוחותיו:

נ"ד ב

⁴דגייז ליה אבנים שלמות כתיב דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה דאי לא תימא הכי הא דאמר רב כהנא אבנים של קרנות חלולות היו דכתיב (זכריה ט, טו) ומלאו כמזרק כזויות מזבח הכא נמי אבנים שלמות אמר רחמנא אלא דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה ה"נ דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה

דרש רבא מאי דכתיב (שמואל א יט, יח) וילך דוד ושמואל וישבו בנויות ברמה וכי מה ענין נויות אצל רמה אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם אמרי כתיב (דברים יז, ח) וקמת ועלית אל המקום מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות לא הווי ידעי דוכתיה היכא אייתו ספר יהושע בכולהו כתיב (יהושע יח, יד) וירד ועלה הגבול ותאר הגבול בשבט בנימין ועלה כתיב וירד לא כתיב אמרי ש"מ הכא הוא מקומו סבור למבנייה בעין עיטם דמדלי אמרי ניתתי ביה קליל כדכתיב (דברים לג, יב) ובין כתפיו שכן

4 רש"י

נ"ד ב

דגייז ליה: אחר שיבש סתר הבנין מעל חלקו של יהודה: **ופרכינן והא אבנים שלמות כתיב:** שיהא חלק ולא פגימות פגימות ואי אפשר לסתירה להיות חלקה: **דמחית מידי מתותיה:** כלומר במקומו על (כנגד) חלקו של יהודה הניח עץ ארוך ועוביו כעובי המלבן וחלק [והניח] בתוך המלבן ולא יכול להזביק עם חלוקי האבנים ע"י שפיכת המיחוי של סיד וקוניא ולכשיבש קצת נטלו ונשאר מקומו חלק: **קרנות של מזבח חלולות היו:** נקבים נקבים עמוקים בארבעתן שיפול דם החטאת ויבלע לתוכו: **כמזרק כזויות מזבח:** אלמא בית קיבול יש כמזרקים: **דמחית מידי מתותיה:** מקלות וקסמין [דקים] נתן בין חלוקי האבנים וכשיבש הוציאם ונשארו מקומות בנקבים חלוקים ולא הוצרך לפגום בפגימות לנקבים:

שהן יושבים ברמה: בעירו של שמואל: **נויו של עולם:** למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה: **ועלית:** בכל שערך קרי עלייה ומשם לבית המקדש מלמד שבית המקדש היה גבוה מכל ארץ ישראל: **וארץ ישראל גבוהה מכל הארצות:** לא מיבעיא לן הכא ולא מהכא נפקא לן אלא מקרא אחרינא דכתיב (ירמיהו טז כג) לא יאמר עוד חי וגו' כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון ומכל המקומות אשר הדחתים שם וגו': **דוכתיה:** מקומו היכן מקום הגבוה בא"י בגבול מי הוא: **אייתו ספר יהושע:** לבדוק בגבולי השבטים ולא פירשו שם באחד מכל השבטים פאות גבוליהם לארבע רוחותיהם חוץ משבט יהודה ובנימין שנתפרשו שם כל הגבולים מסובבין ברוחותיה ומקצועותיה גבול יהודה לדרומה של ארץ ישראל וארץ אדום גבולו לדרום על פני כולו ואורך גבול יהודה מן המזרח למערב על פני אורך כל גבולה של א"י ים המלח למזרח וים הגדול למערב והן מן גבולי ארץ ישראל בפרשת אלה מסעי וגבול צפוני של ארץ יהודה לא היה מכוון לארכו אלא התחיל למזרח מן הירדן ועולה למערב ומרזיב מאמצעו ופונה באלכסון לצפון ועולה מדביר ומרזיב לצד צפון אל הכתף היבوسی היא ירושלים ומשהתחיל מן המזרח מונה והולך עד ירושלים: **כתיב ועלה הגבול ולא כתיב וירד:** ועוד כתיב בעלייה אחת מירושלים עד ראש ההר על פני גיא בן הינום ומשם עד הים שהוא לרוח מערב כתיב ותאר הגבול וירד הגבול: **ולא כתיב ועלה:** ונחלת בנימין בצפונה של נחלת יהודה וגבול נגב לבנימין הוא גבול צפונה ליהודה אלא שאין אורך נחלת בנימין מן המזרח ועד הים אלא עד ירושלים ועד ההר אשר על גיא בן הינום ועד קרית יערים: **כתיב ועלה ותאר ולא כתיב וירד:** ותאר אינה לא עליה ולא ירידה למדנו שראש ההר אשר על גיא בן הינום הוא גבוה מן הכל ולמעלה מירושלים דמירושלים ולשם כתיב ועלה: **סבור למיבנייה בעין עיטם:** נראה בעיני שהוא מעין מי נפתוח האמור שם אחר עליית ההר אשר על פני גיא בן הינום אשר לא נכתב ירידה בינתיים: **ניתתי ביה קליל:** נעשה אותו נמוך מעט ונבנהו בירושלים שהיא למטה כדכתיב כתפיו ולא כתיב ראשו:

ואיבעית אימא גמירי דסנהדרין בחלקו דיהודה ושכינה בחלקו דבנימין ואי מדלינן ליה מתפליג טובא מוטב דניתני ביה פורתא כדכתיב ובין כתפיו שכן ועל דבר זה נתקנא דואג האדומי בדוד כדכתיב (תהלים סט, י) כי קנאת ביתך אכלתני וכתוב (תהלים קלב, א) זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' אם אבא באהל ביתי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' וגו' הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדה יער באפרתה זה יהושע דקאתי מאפרים מצאנוה בשדה יער זה בנימין דכתיב (בראשית מט, כז) בנימין זאב יטרף:

רש"י

ואיכא דאמרי: האי דלא בנאה בעין עיטם משום דרחיק שם נחלת בנימין מנחלת יהודה יותר משיעור הר הבית ואפשר לסמוך לשכת הגזית לעזרה ואנן בעינן סנהדרין בעזרה דכתיב וקמת ועלית וגו' וצריכה להיות בחלקו של יהודה כדמפרש ואזיל גמירי סנהדרין בחלקו של יהודה כדכתיב (בראשית מט) ומחוקק מבין רגליו: **את כל ענותו:** אשר עינה את עצמו לעסוק ולדעת ונשבע ונדר אם אבא באהל וגו':

תוספות

העולה קדשי קדשים כו': תימה דלא תני שפיכות שיריים בעולה והלא כל הדמים טעונין יסוד כדדרשינן העולה למזבחה של עולה לפירוש הקונטרס ובריש בית שמאי (לעיל זבחים דף לז.) אמרינן מנין לכל הדמים שטעונין מתן דמים ליסוד ועוד דבמסכת תמיד (דף ל:) תנן שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי ותירץ ה"ר משה מפונטיז"א משום דעולה בזריקת כלי וזימנין דלית בה שיריים בחטאת דבאצבע אי אפשר בלא שיריים ולא נהירא דכולה שמעתא מוכחת דמצוה במתן שיריים וה"ר יעקב מאורליינ"ש פירש דכיון דשמעי' תנא דפנימיים ביסוד מערבי וגם התחיל בחיצונים למיתני יסוד דרומי הוא הדין בכולהו ואע"ג דקחשיב בכל פנימיים היינו משום דהתחיל בפנימיים וצריך למיתני בחיצונים ואין רוצה להפסיק:

קדשי קדשים: פי' בקונטרס ליפסל ביוצא ובטבול יום ומועלין בה ולא היה לו לפרש לענין טבול יום ומחוסר כפורים שזה הדין נוהג בכל קדשים אפילו קלים אבל יוצא ומעילה נחא דקדשים קלים לא (מבטלי) מיפסלי ביוצא ואין בהן מעילה:

משום דלא כתיב בה קדשי קדשים: תימה ומהאי טעמא הוה ליה למימר גבי זבחי שלמי צבור דהא לא כתב בהו קדשי קדשים וילפינן להו לקמן (זבחים דף נה.) מדאיתקש לעולה מה עולה קדשי קדשים:

נאמר כאן סביב כו': הא דאיצטריך לעיל לאקושי חטאת לעולה לענין צפון משום דמהך גזירה שוה דסביב ליכא למילף דלא שייכא אלא לענין מתנות דהא חטאת שנכנס דמה לפנים פסולה ודמה טעון כיבוס מה שאין כן בעולה:

מה להלן פיסוק מתנות כו': תימה כי היכי דדרשינן בפרק קמא (לעיל זבחים ד' י:) אותה דמה למעלה ולא אחרת דמה למעלה הכא נמי נימא אותה בפיסוק מתנות ולא אחרת בפיסוק מתנות:

נ"ד א

ואי אמרת לא היה לו יסוד באוירא בעלמא קעביד: בתמיה דלקמן (זבחים דף סד:) אמר' שעל קרן מזרחית דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד נמצא כשהוא מולקה באויר היא נמלקת והדם נופל לארץ לאיבוד ואם תאמר נופל הוא על הסוכב שהרי למעלה היא נעשית הא קתני התם עשאה למטה מרגליו ואפילו אמה אחת כשרה דלא קפיד אלא למעלה מן החוט כך פירש בקונטרס ונראה שלא היה כתוב בהך ברייתא שירי הדם היה שופך ליסוד מדלא מדקדק בקונטרס אלא מהא שהדם הולך לאיבוד וקשה דאם כן הוה ליה לאקשוויי ממתני' דקדשי קדשי' (שם סד:) דתנן בא לו לקרן דרומית מזרחית היה מולק ראשה כו' וברוב ספרים גורסין כאן שירי הדם היה שופך ליסוד ומפרש ה"ר חיים דודאי גרסי' ליה

ומכאן זה פריך דעל כרחין לאותו קרן שמולק שם היה שופך שירי הדם קרי לה יסוד מדלא קתני שהיה הולך לקרן דרומית מערבית שהיה בו יסוד לשפוך שירים ועוד דלקמן פ' קדשי קדשים (גם זה שם.) מפרש שעושה אותה באותו קרן לפי שהוא קרוב לבית הדשן ויכול לזרוק משם מוראה ונוצה ואם היה זקוק לילך לקרן אחר לשפוך שירים מה היה מרויח כיון שהיה צריך לחזור ואין לומר דלאחר זריקת מוראה ונוצה היה הולך לשפוך שירים דאם היה מאחר כל כך היה דם כלה אלא על כרחין במקומו היה שופך ליסוד ולכך פריך ואי אמרת לא היה לה יסוד באוירא בעלמא קעביד ומשני אימר כן התנו אוירא דבנימין ועשו כמין בליטה ועל אותה בליטה היה שופך שירים ומיהו קשה דאי חשיב יסוד לענין שאר דמים נמי יחשב יסוד וי"ל דלא חשיב יסוד אלא לענין דמים הניתנין למעלה מחוט הסיקרא אבל לענין דמים הניתנין למטה אי מכשרת ליה לההוא קרן זימנין דאתי למיתב תחת אותה בליטה ונמצא נותן תחת היסוד אבל דמים העליונים לעולם הם למעלה מן הבליטה ומיהו קשה דאם כן היכי ממעט הכא עולה דלא הוה ארבע קרנות בחטאת משום דטעונה יסוד לענין דמים העליונים ונראה לרבינו תם דלא גרסינן שירי הדם היה שופך ליסוד דשופך משמע מן הכלי מדלא תני מתמצה ליסוד כדקתני גבי חטאת העוף ועוד דבמתני' דלקמן פרק קדשי קדשים (זבחים דף סד:) קתני בחטאת העוף שירי הדם ובעולת העוף לא תני משמע דלית ליה שירים והא דמרכיבין לעיל שירים בכל הקרבנות היינו לבד מעולת העוף וכיון דנעשית מצותו מה לנו במה שהדם נופל אחר כך לארץ והולך לאיבוד דכל דמים נמי לאחר שנשפכו ליסוד הולכין לאיבוד אחרי כן ועוד כשמתרץ כך התנו אוירא ופירש בקונטרס שהיה עושה כמין בליטה במזבח לקבל דמים היה לו להש"ס לפרש זה ונראה לר"ת דפריך ממליקה עצמה דבעי בראשו של מזבח דומיא דהקטרה כדלקמן ואי עביד ליה באויר דיהודה אם כן אינה עולה לקדשי מזבח ומשני דאוירא דבנימין וקדיש האויר בקדושת מזבח ואף על גב דהקטרה באויר אי אפשר לא חייש אלא בהא דליהוי קדושת מזבח ומיהו למאן דאמר (לקמן זבחים דף סה.) אין עושין מערכה על גבי סובב נראה דמליקה נמי לא מהניא התם אף על גב דקדוש בקדושת מזבח והכא איירי למאן דאמר עושין מערכה על גבי סובב:

רב אמר בבבבין: אף על גב דלמטה לא הוי רבוע למעלה במקום המערכה הוי רבוע וקשה קצת לישנא דמתני' לרב דתנן במסכת יומא (דף יב.) דרצועה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי משמע שהיה בה מבבבין:

מפולמות: כגון דגים מפולמין פרק אין צדין (ביצה כד:):

נ"ד ב

דגיז ליה: תימה מעיקרא ליעבד מלבן בענין זה:

אבנים שלמות כו': תימה דהוה ליה לאקשווי לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא ויש לומר שהש"ס קיצר כאן ורוצה לומר כמו שמדקדק הש"ס במסכת ע"ז פרק רבי ישמעאל (עבודה זרה דף נב:) גבי אבני מזבח ששקצום אנשי יון ליתברינהו אבנים שלמות אמר רחמנא לינסרינהו לא תניף עליהם ברזל כתיב ואם תאמר וליעביד על ידי שמיר דבבית שני הוה שמיר כדמוכח בסוטה פרק עגלה ערופה (סוטה דף מח.) דקתני משמתו נביאים הראשונים בטל אורים ותומים [והיינו בית ראשון] משחרב בית המקדש בטל השמיר והיינו בית שני דאי בית ראשון ליערבינהו וליתנינהו דמשמתו נביאים הראשונים היינו חורבן הבית כדתיניא בגמרא משחרב בית המקדש בטלו אורים ותומים והיינו בית ראשון דחמשה דברים חסר בית שני מבית ראשון כדאיתא ביומא (דף כא:) ובטל השמיר היינו לאחר בית שני וכן הא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל התם משחרב בית המקדש ניטל טעם פירות ומסתמא בבית שני שחרב בימיו איירי תדע דאשכחן בבית שני שהיו פירותיהם מתברכים בימי שמעון בן שטח שנעשו חיטין ככליות של שור הגדול (תענית דף כג.) ועוד יש להביא ראיה דהוה שמיר בבית שני מעובדא דדמא בן נתינה שמו דפרק קמא דקדושין (דף לא.) ובפרק שני דמסכת ע"ז (דף כג:) שבקשו ממנו חכמי ישראל אבנים לאפוד ואבני אפוד בעו שמיר כדמוכח פרק עגלה ערופה (סוטה דף מח:) מדכתיב במלואותם ואפי' רבי יהודה דפליג עליה ואמר שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש מודה דאבני אפוד נמי בעו שמיר כדמוכח פרק מי שאחזו (גיטין דף סח.) גבי בנין בית המקדש שעשה שלמה דקאמר היכי נעביד איכא שמיר דאייתי משה לאבני אפוד וההיא על כרחין רבי יהודה היא דלר' נחמיה לא הוה בעי שמיר למקדש ועובדא דבן נתינה בבית שני דקאמר הדר לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו ושבע פרות היו הראשונה עשה משה שניה עשה עזרא כדתנן במסכת פרה (פ"ג מ"ה) וכמו כן קשה בפרק רבי ישמעאל במסכת ע"ז (דף נב:) אמאי גנוזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצום אנשי יון כיון דאפשר על ידי שמיר ויש לומר דשמיר אין עושה אותן שלמות שלא תחגור בה

הצפורן ופרק קמא דחולין (דף יח.) אמרינן וכמה כדי פגימת המזבח כדי שתחגור בה צפורן ומיהו קשה בית המקדש כתיב אבן שלמה מסע נבנה וקאמר רבי יהודה דהוה שמיר לבית המקדש:

ומלאו כמזרק כזוית מזבח: הוה מצי לאתויי מתני' דמסכת מדות (פ"ג מ"ב) ובקרבן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים היו נתונים על יסוד דרומית יורדין בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון אלא ניהא ליה לאיתויי דרב כהנא משום קרא ובקונטרס פירש שהנקבים היו בד' קרנות שיפול דם חטאת לתוכן ויבלע ותימה לפירושו שלא היו המתנות למעלה אלא כנגד חודה מבחוץ:

חידושי אגדות מהרש"א

בחלקו של טורף כו'. סוגיא זו אתיא כמ"ד בפ"ק דיומא ירושלים נתחלקה לשבטים דתניא מה היה בחלקו של יהודה העזרות והר הבית והלשכות ומה היה בחלקו של בנימן אולם והיכל וקדשי קדשים ורצועה יוצאה וכו' כדמסיק נמי הכא וכן משמע קצת בספר שופטים בקרא דיד שניהם היו בירושלים דכתיב וילחמו בני יהודה בירושלים וילכדו אותה וגו' וכתיב ואת היבוסים יושב ירושלים לא הורישו בני בנימן וגו' וכן משמע בספר יהושע גבי חלוקי גבולי יהודה ובנימן ובברכות דמש"ה נמי נסמכו ברכותיהם אלא שלוי מפסיק ביניהם מפני ששבט לוי היה לו שם ויד בין שניהם כדכתיב בההוא ענינא יורו משפטיך ליעקב וגו' דהיינו בלישכת הגזית שהיה בחלקו של יהודה וישימו קטורה באפך וכליל וגו' היה בחלקו של בנימן דהיינו בהיכל שהיה שם הקטורת וכליל על מזבחך כדמסיק הכא באחסנתיה יתבני מדבחה ולפי הטעם דכתר כהונה לחוד וכתר מלכות לחוד ולכך המקדש שהוא כתר כהונה לא היה בחלק יהודה אשר לו המלוכה אבל לישכת הגזית ששם המשפט היה בחלקו כמ"ש מלך במשפט יעמיד ארץ וז"ש שלא היה אותה אמה שאין לה יסוד בחלקו של טורף שהוא בנימן שנאמר ביה זאב יטרף כיון דלא נמשכה מלכותו של שאול דימה אותו לזאב שהוא טורף כדאמרינן סוף פ"ק דבבא קמא אבל יהודה שמלכות בית דוד נמשכת דימה אותו לארי שהוא דורס והוא מלך בחיות וכיון שהמזבח שהוא כתר כהונה אינו ראוי להיות במקום מלכות ע"כ אותה אמה שלא היה בחלקו של טורף אלא בחלקו של דורס לא היה לה יסוד ודו"ק:

והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנוטלה וכו'. ובפ"ק דיומא גרסי' בכל יום לבולעה וכו' דהיינו שהיה מצטער להיות אותה אמה מובלעת בחלקו ותפול בגורלו ויהיה גם לאותה אמה יסוד כשאר כל המזבח. ושאר לפיכך זכה וכו' ונעשה אושפיזין וכו'. קצת מגומגם דממה שאמר והיה מצטער וכו' משמע דידע בנבואה שיהיה כל המקדש בחלקו חוץ מאותה אמה והיאך קאמר אח"כ שזכה מחמת צער זה ליעשות אושפיזין לנקב"ה ובסוטה פרק א"נ ניהא טפי דקאמר דמשום שירד שבטו של בנימן תחלה לים לפיכך זכה בנימן הצדיק ונעשה אושפיזין וכו' ונראה לפרש דסוגיא דהכא אתיא כמאן דאמר התם דשבטו של יהודה ירד תחלה לים ודו"ק:

נ"ד ב

מ"ד וילך דוד וגו'. הכי כתיב בספר שמואל וילך הוא ושמואל וישבו בנויות ויגד לשאול לאמר הנה דוד בנויות ברמה והתלמוד קיצר הכתובים לפי המכוון מעניינו והכי קאמר דכ"מ שנזכר עיר שמואל לא קראה בשם אלא רמה וכאן קראה בנויות ברמה לתלמוד וכו'. ומ"ש א"י גבוה מכל הארצות וכו'. ע' פירש"י והכי איתא בהדיא בר"פ עשרה יוחסין ע"ש. מיהו נראה דמבעיא לן הכא דמשום הכי נקרא נוי של כל העולם לפי שהוא ראש כל ההרים של העולם:

בכולהו כתיב וירד וכו' מבואר באורך בפרש"י ואקצר דבריו כי ארץ יהודה היה גבולו מים המלח שהוא מזרחו של א"י עד הים הגדול שהוא גבול מערב א"י ומצד דרום היה ארץ אדום גבולו ומצד צפון היה גבולו לנגב בנימן ונגב שאר השבטים כי אורך נחלת בנימן לא היה ממזרח למערב עד הים אלא עד ירושלים וז"ש שבגבולי יהודה בכולהו לגבי שאר שבטים דהיינו מירושלים עד סוף מערב כתיב וירד ותאר וגבי גבולי יהודה אצל שבט בנימן כתיב מתחלת מזרח עד כתף היבוסים שהיא ירושלים כתיב ממזרח למערב ועלה חוץ מעליה אחת שהזכיר אחריה שהוא על ראש ההר דהיינו עין עיטם דלכך היה סבור למבני שם עוד פרש"י עין עיטם נראה שהוא מעין מי נפתוח האמור וכו' ע"ש וכ"כ בזה בגבולי בנימן דכתיב שם שיצא הגבול (מתחלת) מערה במעין מי נפתוח ואח"כ כתיב וירד הגבול אל קצה ההר אשר על פני גי

בן הנום וגו' וירד עין רוגל וגו' וכל הגבולים דכתיב ביהודה ועלה כתיב בבנימין וירד לפי שגבי יהודה התחיל ממזרח למערב עד ראש ההר מעין מי נפתוח אבל בבנימין התחיל ומונה ממערב גבולו שהוא ראש ההר ומעין מי נפתוח עד המזרח ע"כ נכתב לשון ירידה ואי הוה גרסי' בכולהו כתיב ועלה ובבנימין כתיב וירד וכו' הוה ניחא טפי ודו"ק:

ניתתי ביה קליל וכו'. ואע"ג דהשתא עין עיטם הוא יותר גבוה מבית המקדש מ"מ קאמר שפיר וקמת ועלית וגו' לבה"מ מכל שעריך דלא נחשב עין עיטם להיות עיר ושער דלא היה מופלג מבית המקדש כי אם כ"ג אמות כפרש"י בחומש ע"ש:

שנתקנא בו דואג דכתיב קנאת ביתך וגו'. משמע ליה על דואג דכתיב בקרא דלעיל מיניה מוזר הייתי לאחי ונכרי וגו' דהיינו בעיני דואג היה נחשב דוד לזר ולנכרי מצד בני אמי שהוא ממואב כדאמר' בפרק הערל ושומר ליה דואג לשאול על דוד שאל נא אם הוא ראוי לבא בקהל כו'. שאמר זה שמצד הקנאה שראה בדוד בענין מקום הבית המקדש שכיון מקומו וק"ל:

באפרתה זה יהושע וכו'. דנהא משבט אפרים נקרא אפרתי כמו האפרתי אתה וגו' וק"ל:

יער זה בנימן שנאמר זאב וגו'. כל המקרא נאמר על שם קדשי המקדש כפירוש המתרגם וכדאיתא במדרשות ולכן לא נאמר כי יער הוא רמז ליהודה שנמשל לאריה ואולי עוד כי שדה יער הוא משל לזאב שהוא דר ביער ולפעמים הוא בא בשדה למצוא שם לטרופ טרף מהבהמות שדה מה שאין כן ארי הוא הדורס גם חית יער ולא יצא בשדה וכמ"ש הכם אריה מיער זאב ערבות וגו' וק"ל: